

közigazgatás és bíraskodás továbbra is királyi szervek kezén maradt. A Staufok reformjai során a város önálló bírósági kerületté vált, élén királyi soltésszel. A soltész és bírótársai, a Schöffen, az uralkodótól (és utána a várgróftól) függtek. A polgárok első, önállóan gyakorolt joga a pecséthasználat volt, 1241 körül. Ezzel kezdődik a városi szervezet második szakasza, amely 1282-ig tart és amelyben kialakul a polgárok önkormányzati testülete a consulok személyében. A következő korszakban a consulok egyre több jogot szereznek, és a város hivatalos képviselőivé válnak. A bíraskodási jogkör egy részének megszerzésével megkezdődik a consulok és a Schöffenkolleg összeolvadása egységes tanácsná. Ez a folyamat az 1320-szal kezdődő új periódusban fejeződik be. 1385-től ténylegesen megtámadhatatlanná válik a város birodalmi szabadsága és önállósága, megszűnik a soltészi méltóság, majd 1427-ben a várgróf elveszti a város feletti jogkörének utolsó maradványait is. Pitz tanulmánya igen színesen, konkrét jogeseteken mutatja be ezt a fejlődést. Kár azonban, hogy munkáját eleve a városi könyvek forrásanyagára korlátozta, s ezért nemcsak az analógiákkal bánt igen kurtán, hanem a consuli alkotmány és a nürnbergi jog forrásait sem elemezte bővebben.

Kubinyi András

Stolz, Otto: Quellen zur Geschichte des Zollwesens und Handelsverkehrs in Tirol und Vorarlberg vom 13. bis 18. Jahrhundert. Deutsche Handelsakten des Mittelalters und der Neuzeit. X. köt. Deutsche Zolltarife des Mittelalters und der Neuzeit. I. rész. Wiesbaden 1955

1913-ban G. v. Below javaslatára kezdett foglalkozni a Bajor Tudományos Akadémia történeti bizottsága a német vámtarifák rendszeres kiadásának tervével, és a terv viszontagságos sors után ezzel a kötetel érkezett el realizálása kezdetéhez. A sorozat további kötetei — a kiadvány előszava szerint — S. művét módszertanilag iránytadónak fogadják el és közelebbi évszámmeghatározás nélkül szintén a XVIII. századig fogják anyagukat közölni. Előkészületek főleg a többi alpesi hágó, valamint a Rajna-vidék déli területére vonatkozóan folynak.

A kötet S. több évtizedes, e tárgykörben folytatott munkájának eredménye. Az itt publikált anyagot a maga részéről feldolgozásokban már előzőleg hasznosította. Ezek közül ki kell emelni két, a kiadványt megelőző években kelt munkát. A Zur Entwicklungsgeschichte des Zollwesens innerhalb des alten deutschen Reiches című tanulmányában [Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte XLI (1954) 1–41. old.] a tiroli vámügyre vonatkozó anyagot a többi német terület hasonló anyagával vetette egybe, könyvében pedig monografikusan dolgozta fel a forráskiadvány egész anyagát (Geschichte des Zollwesens, Verkehrs und Handels in Tirol und Vorarlberg von den Anfängen bis ins XX. Jahrhundert, Schlern-Schriften 108, 1953).

Az elsősorban az innsbrucki állami levéltár anyagára épülő, nagyrészt eddig kiadatlan anyagot közlő forráskiadvány az említett monográfiával olyannyira szoros egységet alkot, hogy a kötet bevezető általános rövid tájékoztatása a munkák egyes fejezeteinek egyeztetését is közli. Ennek megfelelően a nemcsak vámtarifákat, hanem a vámokkal, kereskedelemmel, utakkal kapcsolatos igen változatos anyagot közlő forráspublikáció is tárgy szerinti felépítésű, s nyolc fő fejezetén belül tart területi és kronológiai rendet. A közlési mód nem egységes, hanem az anyag természetét, a keret szabta lehetőségeket és a szerző szempontjait követi: egyes részek az érdemi részt teljes szövegben publikálják, más fejezetben regesztákat közöl, sőt egyes helyeken az ismertető leltárak műfajához közeledik. Ugyanígy hol a kérdés teljes forrásanyagát közli, hol pedig szelektált anyagot ad. Átírási módja sem egységes: kisebb következetlenségektől eltekintve 1600-ig betűhív, ez időpont után szóhív szöveget közöl. Igen bő magyarázó anyag kíséri a forrásközlést, ez azonban a tipográfia el nem különített volta miatt nem eléggé áttekinthető. A kiadványnak S. monográfiájával való szoros kapcsolatára, s ezáltal szélesebb olvasókör igényének szolgálatára mutat az is, hogy a közölt latin anyag német fordítását is rendszeresen mellékeli.

A kötet nem bővelkedik magyar vonatkozásokban, mindössze két ízben említ a magyar marhakereskedelemmel kapcsolatos anyagot a XVI. századból.

A munkát tárgy-, hely- és névmutató zárja, valamint egy, a vizsgált terület útjairól készült térkép-vázlat, amely a kereskedelem- és vámtörténeti vonatkozású helyeket és a határokat is jelöli.

A kiadvány szerkezete, közlési módja, S. monográfiájával való szerves kapcsolata a jelen esetben indokolható. Kérdéses azonban, hogy ha a további kötetek is ilyen szabadon követik kiadandó anyaguk sajátosságait és kiadójuk formáló szempontjait, nem fog-e ez a sorozat forrásanyagának nehezen áttekinthető voltához vezetni.

Surányi Bálint

Wilhelm, Ebel: Bürgerliches Rechtsleben zur Hansezeit in Lübecker Ratsurteilen. Quellensammlung zur Kulturgeschichte. Hrg. von Wilhelm Treue. 4. köt. Musterschmidt Verlag, Göttingen—Frankfurt—Berlin 1954, 85 old.

Úó.: **Lübecker Ratsurteile.** Musterschmidt Verlag, Göttingen—Frankfurt—Berlin 1955—1958, 3 köt. XV+579; I+640; II+747 old.

Lübecknek, az első Hanza-városnak jogát a Hanza virágzásáig (XV. század) a Keleti-tenger partvidékén, főleg Mecklenburgban, Pomerániában, Észtországbán, Lívlandban, Holsteinban és Schleswigben 110 város vette át. Az így létrejött lübecki jogtartományhoz (Stadtrechtskreis) azonban a Hanza érdekeltségében levő egyéb települések is beletartoznak. Lübeck joga a magyarországi városi jog kialakulása szempont-